

LASZLO HÁMORI:

Inför en säkerhetskonferens

Dr jur Laszlo Hátori är välkänd för Svensk Tidskrifts läsare för sina utrikespolitiska översikter. Den föreliggande skulle kunna kallas Avspänning i Europa, spänning i Asien. I nuvarande läge, som ingen vet hur länge det varar, försöker Sovjetunionen få till stånd en säkerhetskonferens. Hjälp med kapital och med teknik skulle komma väl till pass för den stagnerande östeuropeiska ekonomin. Som ersättning kan komma ett erkännande av EEC, och det har redan visat sig att kritiken mot EEC och mot de länder, som söker inträde där, har avtagit betydligt i rysk press. Samtidigt utvecklas förhållandet mellan Moskva och Peking alltmer till ett kallt krig, fört på alla platser där rysk och kinesisk kommunism konfronteras med varandra, och det är över hela Asien men också i Afrika. Ett frågetecken är i detta läge Japan, som så länge som möjligt undviker att bli militär stormakt för att få förbli en ekonomisk.

Det var sommaren 1955 som Moskva, med Chrustjovs visit i Belgrad och undertecknandet av statsfördraget med Österrike, inledde avspänningspolitiken i Europa. Det dröjde 16 år tills denna politik kom till ett avgörande skede: överenskommelsen om Västberlin. Kvarnarna mal verkligen långsamt.

Strävan efter avspänning utmärktes av flera avbrott och återfall redan under Chrustjovs tid och stagnerade under de första åren efter hans fall. När sedan nya initiativ togs, kom sexdagarskriget i Mellersta Östern och därefter ockupationen av Tjeckoslovakien som hinder på vägen till avspänningspolitikens vidare utveckling.

Det skulle dock vara orättvist att skriva det långa dröjsmålet endast på Moskvas räkning. Avspänningens *sine qua non* var någon slags lösning på den synnerligen invecklade Tysklandsfrågan. Och under sextioalet var den allmänna opinionen i Västtyskland inte mogen att acceptera en annan lösning än återföreningen av de två tyska staterna.

Otvivelaktigt är det huvudsakligen Willy Brandts och den västtyska socialdemokratins förtjänst att majoriteten av västtyskarna har insett att i politiken måste man räkna med realiteterna. För att få västtyskarna att komma till denna insikt, behövdes dock mer än bara kansler Brandts mod: USA:s försvagade ställning i Västeuropa, Sovjetunionens demonstrerade beslutsamhet att inte låta rubba sin östeuropeiska dominans, den östtyska statens inre och yttre stabilisering och sist,

men inte minst, den goda ekonomiska situationen i Västtyskland. Säkerligen var det också en viktig bidragande faktor att majoriteten av de många miljonerna flyktingar österifrån redan är gamlingar och hos deras, i det västtyska välståndet upp- vuxna barn verkar längtan efter det förlorade »Heimat» inte vara så stark.

Berlin-överenskommelsen är undertecknad, förhandlingar om detaljer är i gång. Följden och fortsättningen blir att Bundestag, det västtyska parlamentet, i början av 1972 ratificerar de icke-angreppspakter med Sovjetunionen och Polen, som bl a betyder att också Västtyskland erkänner Oder-Neisse linjen som Polens västgräns. Nästa stadium är också redan förutsett: upptagandet av de två tyska staterna i FN, vilket innebär också Östtysklands erkännande som suverän stat.

Trygghet och ordning

Man räknar med att den av Moskva så länge propagerade europeiska säkerhetskonferensen troligen kommer att äga rum hösten 1972: det var priset som väststaterna betalade för Moskvas kompromisser i Berlinfrågan.

Vad man syftar till i Moskva med säkerhetskonferensen har framkommit tydligt under de sista åren. Det ena målet är att få teknik- och kapitalbidrag från Västeuropa, huvudsakligen från det mest kapitalstarka landet där, Västtyskland. Den stagnerande sovjetiska och östeuropeiska ekonomin är i stort behov av denna hjälp. Den bilfabrik, som FIAT byggde i

Ural, och den stora affären om leveranser av oljeledningsrör visar vägen till en vidare utveckling av ekonomiskt samarbete mellan Västeuropa och Östblocket.

Vid säkerhetskonferensen kommer Sovjetunionen också att söka få USA och de västeuropeiska staterna att erkänna och garantera de nuvarande gränserna i Östeuropa, alltså sovjetdominansen där. Som förskottsprestation har Moskva utfärdat order till de västeuropeiska kommunistpartierna att upphöra med revolutionära paroller och orostiftande verksamhet. I stället skall kommunisterna sträva efter samarbete med socialdemokraterna och »progressiva» borgerliga kretsar.

En annan eftergift i avspänningens intresse är att Moskva är berett att erkänna EEC och inte lägga hinder i vägen för dess vidare utveckling. Kommunistpressen har redan bromsat sin kampanj mot den gemensamma marknaden, ja den skriver då och då om en blivande kontakt mellan COMECON, den ekonomiska samarbetsorganisationen inom Östblocket, och EEC.

Moskva börjar också framhäva möjligheten av en överenskommelse med USA om nedtrappning av de militära styrkorna i Öst- resp Västeuropa. Eftersom Washington planerar en minskning av sina truppkontingenter i Europa efter 1972, måste detta sovjetiska erbjudande betraktas som en fredsgest. Som en från västsidan utgående avspänningsåtgärd kan man räkna med att Bonn-regeringen beslutat att förkorta värnpliktstiden i Västtyskland från 18 till 15 månader.

Med Kina i ryggen

Förutom ekonomiska orsaker finns dock en annan och minst lika stark anledning till Moskvas strävande till en avspänning i Europa. Sedan de väpnade sammanstötningarna vid Ussuri-floden har förhållandet mellan Moskva och Peking ständigt skärpts. Hatet mot och rädslan för Kina når ibland hysteriska höjder i sovjetiska massmedia. Både Kina och Sovjetunionen har stora militära styrkor vid gränsen, och de två kommunistiska maktcentra överöser varandra med invecklade förolämpningar.

Den svårartade konflikten fyller hela den asiatiska sfären med spänningar och konfrontationer — inte för att sådana annars skulle saknas. Det tillhör dock det kalla krigets spelregel att huvudmotståndarna strävar efter att skaffa sig förbundna och att utöka sitt inflytande på varandras bekostnad. För detta ändamål använder Peking och Moskva sådana medel som förr båda stämplade som typiska kännetecken för den amerikanska imperialismen: påtryckningar, intriger, vapensändningar och dollardiplomati. Praktiskt taget i hela Asien, från Mellersta Östern till Nordkorea, rullar rubel från Moskva och yuan från Peking, samtidigt som vapenlaster till ett land sänds från Sovjetunionen, till ett annat från Kina och till vissa länder (som t ex Ceylon) från bägge.

Två faktorer har skärpt det kalla kriget mellan de två kommunistiska stormakterna under den sista tiden. Den första var förändringen i USA:s Asienpolitik, den andra att starka enheter ur den sovjetiska

flottan allt oftare visar sig i Indiska Oceanen.

President Nixon har enligt sin i juni 1969 på ön Guam förkunnade doktrin börjat återkalla huvuddelen av den amerikanska militärkontingenten från Sydkorea och Sydvietnam, har till en del gett upp militärbasen på ön Okinawa och har minskat USA:s militära engagemang i Japan, Taiwan, Thailand och Filippinerna. Det amerikanska disengagemanget i Asien öppnade möjligheten till ett närmande mellan Peking och Washington, vilket ledde till att president Nixon inbjöds till den kinesiska huvudstaden. Mao-regimen har övertygats om att USA ej hyser aggressiva planer mot Kina, och denna övertygelse möjliggör för Peking att kunna koncentrera hela sin uppmärksamhet på »den riktiga fienden» — Sovjetunionen. Koncentrationen består däri, att den kinesiska diplomatin aktiviserar sig i hela Sydasiens region.

Det är självklart att den sovjetiska diplomatin svarar på de kinesiska diplomatiska attackerna med kraftiga motattacker. Moskvas hittills största framgång i detta sammanhang verkar vara vänskapspakten med Indien, som förr eller senare kommer att få följden att den sovjetiska flottan får några baser på de indiska kusterna. Som motvikt till denna pakt närmar sig Indiens ärkefiende, Pakistan, ännu mer än tidigare Peking och fick också hjälp till inbördeskriget i Östpakistan.

I Mellersta Östern pågår också en diplomatisk duell mellan Moskva och Peking; för närvarande leder Sovjetunionen, men Kina är också etablerat t ex i Sydje-

nen, i den palestinska gerillarörelsen och nyligen också i Sudan.

Intrigspel, blandat med överbud, är i gång mellan de två kommunistiska stormakterna i Ceylon, Afganistan, Malaysia, Burma och Iran. I Indonesien däremot börjar Sovjetunionen vinna terräng genom ekonomiska favörer, som ges utan hänsyn till hur många kommunister som blev avrättade av den indonesiska militärjuntan.

Japan, ett frågetecken

Det japanska ö-riket är i dag inte en militärmakt, däremot en ekonomisk makt. Det kan bli avgörande för det kalla kriget mellan Moskva och Peking på vems sida japanerna ställer sig. Moskva har redan ämnat fördelaktiga erbjudanden åt den japanska ekonomin att delta i Sibiriens ekonomiska exploatering. Tokyo ställer dock krav på Kurilerna, som Sovjetunionen ockuperade vid slutet av andra världskriget, och Moskva är för närvarande inte benäget att uppfylla detta krav, som kunde bli ett farligt prejudikat.

Peking hyser föga vänliga tankar om den nuvarande regeringen i Japan, som av den kinesiska ministerpresidenten Chou En-lai beskylls för att återuppliva den japanska militarismen. Det är anledningen till att Peking ser farhågor i att det ja-

panska inflytandet ökar i Sydkorea, Taiwan och Malaysia. Men i Japan, även inom det regerande liberal-demokratiska partiet, är starka krafter i gång för en försoning med Kina. Den kinesiska marknaden med 7-800 miljoner konsumenter utövar en stor lockelse på den japanska exportindustrin.

USA, slutligen, tänker säkerligen inte uppge alla sina intressen i Asien. Just nu härskar en förklarlig olust, blandad med isolationistiska önskingar, i Washington, men sådana stämningar brukar vara tidsbegränsade. Det kan lätt hända att efter en viss tid USA återigen kommer att intensifiera sin politik i Asien. I varje fall finns de amerikanska flyg- och flottbaserna i Sydkorea, Japan, på Taiwan och Filippinerna kvar, även om just nu mest i malpåsar.

Världens tre största makter – med Japan inberäknat to m fyra – har direkta och i många sammanhang divergerande intressen i Asien. Detta betyder säkerligen inte lugn och fred för de asiatiska folkmassorna. Som tur är, har Västeuropa inte råd och inte heller intresse att blanda sig in i det stora asiatiska maktspelet. Världspolitikens tyngdpunkt skjutes över från Europa till Asien och det betyder att Västeuropa kan få en lugnare period. Hur länge den varar vet ingen.